

Leeuwarder Courant

Zaterdag 20 Augustus 1927.

VIJFDE BLAD.

FRIESCH KERKZILVER.

De afzonderlijke groep kerkzilver, die op de afgeworpenstelling in het Friesch Museum in het achterste van de drie museumzaaitie is opgesteld, verdient nog wel een afzonderlijke bespreking...

In een afzonderlijke vitrine vindt men daar opgesteld het door de katholieke kerken ingezonden zilver. De inwendige katholieke kerken zijn een negental, t. w.: de parochiekerk van den H. Bonifacius, beiden te Leeuwarden, en verder de parochiekerken te Bolsward, Harlingen, Dokkum, Sneek, Workum, Makkum en Oostersierum.

Onder de hier op den voorgrond tredende stukken vindt men de mistelk van Oostersierum uit het begin van de 17e eeuw, werk van den Leeuwarder Jarij Gertis van der Ley, de beide lavaboblaasjes van den 17en eeuwischen meester uit Bolsward Clas Baardt, den relikwiehoeder en plakette van den Leeuwarder Johannes van der

Lely uit het begin van de 18e eeuw, de Godslamp, geteekend met een ster van een onbekenden Bolswardischen meester uit het begin van de 18e eeuw en de kandelaar en het wierookschepje van Eghartus Teekelenburg, een meester, die te Bolsward tuschen 1731 en 1739 werkzaam was...

Van de andere stukken staat gedeeltelijk de Friesche herkomst niet vast, terwijl de messen of daaronder evenmin uit kunstgoepn bijzonder echer doet deze vitrine buitengewoon decoratief en geeft zij een vrij compleet overzicht van de altaarversiering der Friesche katholieke kerken. Het is allereerst jammer, dat de stukken van vóór de Hervorming geheel ontbreken. De tentoonstellingscommissie heeft wel gemeend hiervan een stuk in onze provincie op het spoor te zijn, doch het is haar niet gelukt dit ter tentoonstelling te verkrijgen.

Het in ditzelfde zaaitie in drie vitrines opgestelde avondmaalzilver van de protestantsche kerken maakt een geheel anderen indruk en doet tegenover de decoratieve opstelling van de voormelde groep, zooals in het vorige verslag in deze courant ook vermeld was, enigszins nuchter aan. Toch zou dit oppervlakkig oordeel minder meer hoogst onbillijk zijn. In de eerste plaats toch zijn de fraaisie stukken, die tot deze groep behooren, in de eere-vitrine in de groote zaal opgesteld. Ik heb hier het oog op de meesterlijk gedreven avondmaalshotels van den voornoemden Clas Baardt en den zeer knapper gedreven sebat van den laat 17e eeuwischen Leeuwarder meester Jan Keel. Overigens ligt de groote

kracht van deze groep in hoofzaak in de door graverwerk versierde avondmaalbekers. De in het laatst van de 16e eeuw en begin 17e eeuw door de reactie teweeggebrachte en helaas dik wils overdreden eisch van de Hervormde kerk tot soberheid en haar weerin tegen decoratief effect-bejag spreekt zich in de versiering van de streng-linij gebouwen kerkbekers op zijn best uit. Het is dan ook niet verwonderlijk, dat deze zegraverde bekeroversiering een specifiek Nederlandsch cachet heeft en dat wij voor voorbeelden daarvan naar ornamentprenten van Nederlandsche ornamentgravers moeten teruggrèpen. De monogramist P. H. K., die daarvoor uitgaaf zijn spieboek „Dienstigh den gout en silversmeden om te snyden en te drijven" en Hendrick Janssen met zijn „Verscheyden randen en spissen", gedrukt by C. J. Visseher Anno 1631, hebben daarvoor wel de meest typische voorbeelden geleverd. In deze vitrines, die door de groote massa inwendigen eenschins overrukt zijn, komen helaas verschillende zeer kunstinkies niet tot hun volle recht. De oplossing hiervan was te moeilijker, omdat de commissie hier niet alleen met plaatsruime rekening te houden had, doch het buitengewoon moeilijk was deze zegraverde bekers zoo op te stellen, dat de lichtinteling het fraais effect van het graverwerk voldoende naar voren bracht. Een zaal met koel noorderlicht zou daarvoor veel beter geschikt zijn dan een waar men alleen bovenlicht heeft.

Het groote nevenbelang van deze groep der expositie is, dat daarin de merkenstudie en jaartelertreken kunnen worden vastgesteld en gecontroleerd. Waar de groote inwendigen van

deze groep alle in den catalogus zijn omschreven met de op de bekere voorkomende opschriften met namen en wapens, markt dit den catalogus als het ware tot een inventaris van het Friesche avondmaalzilver. Wij meenden daarom den lezers ook een dienst te bewijzen door een alphabetische lijst van de inwendigen van het avondmaalzilver aan dit opstel toe te voegen. In de vier kolommen daarvan vindt men naast de plaats, waar de inwendige kerkvoordij gevestigd is, het nummer van den catalogus, een korte amsdunder der ingezonden voorwerpen en het jaartal van deze.

Buiten de genoemde avondmaalbekere zijn in deze groep ingezonden de er bij behoorende broodshotels, collecteschalen, doopbekkens edg. Vooral onder de 17e eeuwische zijn hier ook onder deze eenvoudige groote schalen ware prachtstukken. Een eigenaardig effect maken in deze groep verscheffende in de 18e eeuw aan de kerkvoordijen en disconierde versierde broodshotels, blaasjes edg. Hieronder zijn verscheffende, die vroeger voor een profaan doel bestemd waren en die in hun min of meer barokken vorm dan ook minder voegen in het sobere type van deze groep. Als op den voorgrond tredende meesters van de bewerkte avondmaalbekere mogen worden genoemd de vroeg en midden 17e eeuwische meesters: Laurens Thomas, Jan Melchior Oosterveld, Willem Olthof, Pylar Faber, Arien Menema en Wynant Baerens van Asten, allen te Leeuwarden, terwijl vooral ook te Bolsward en Franeker uitnemende stukken werden gemaakt, waarvan alleen de meestertekens, doch niet de namen der zilversmeden aan ons zijn overgeleverd. N. O.

Nederduitsch Hervormde Kerkvoordien.

Table with columns: catalogusnummer, Korte omschrijving, datum, Harlingen, etc.

catalogusnummer.

Table with columns: Korte omschrijving, datum, Oostersierum, etc.

catalogusnummer. Korte omschrijving. datum.

Table with columns: Oostersierum, catalogusnummer, Korte omschrijving, datum.

Doopgezinde Gemeenten.

Table with columns: catalogusnummer, Korte omschrijving, Datum.

Lutherse Gemeente.

Table with columns: catalogusnummer, Korte omschrijving, Datum.

FRIESCH KERKZILVER.

De afzonderlijke groep kerkzilver, die op de zilvertentoonstelling in het Friesch Museum in het achterste van de drie museumzaaltjes is opgesteld, verdient nog wel een afzonderlijke bespreking daar ze een bijzondere gelegenheid geeft om van het Friesche kerkzilver een uitstekend overzicht te verkrijgen.

In een afzonderlijke vitrine vindt men daar opgesteld het door de katholieke kerken ingezonden zilver. De inzendende katholieke kerken zijn een negental, t.w.: de parochiekerk van den H. Bonifacius, parochiekerk van den H. Dominicus, beiden te Leeuwarden, en verder de parochiekerken te Bolsward, Harlingen, Dokkum. Sneek, Workum. Makkum en Oosterwierum. Verder behoren er van de in deze vitrine opgestelde stukken enkele aan het Friesch Museum, aan het Aarts-Bisschoppelijk Museum en aan enkele particulieren.

Onder de hier op den voorgrond tredende stukken vindt men de miskelk van Oosterwierum uit het begin van de 17e eeuw. werk van den Leeuwarder Jarich Gerrits van der Lelv, de beide lavaboblaadjes van den 17en eeuwschen meester uit Bolsward Claes Baerdts, den reliekhouder en plaquette van den Leeuwarder Johannes van der Lely uit het begin van de 18e eeuw, de Godslamp, geteekend met een ster van een onbekenden Bolswardschen meester uit het begin van de 18e eeuw en de kandelaar en het wierookscheepje van Egbertus Teekelenburg, een meester, die te Bolsward tusschen 1721 en 1739 werkzaam was. Al deze stukken zijn van zeer goede, sommige zelfs van uitnemende kwaliteit.

Van de andere stukken staat gedeeltelijk de Friesche herkomst niet vast, terwijl de meesten daaronder evenmin uit kunstooipunt bijzonder op den voorgrond tredende stukken zijn. Als geheel echter doet deze vitrine buitengewoon decoratief en geeft zij een vrij compleet overzicht van de altaarversiering der Friesche katholieke kerken. Het is alleen jammer, dat de stukken van vóór de Hervorming geheel ontbreken. De tentoonstellingscommissie heeft wel gemeend hiervan een stuk in onze provincie op het spoor te zijn, doch het is haar niet gelukt dit ter tentoonstelling te verkrijgen.

Het in ditzelfde zaaltje in drie vitrines opgestelde avondmaalszilver van de protestantsche kerken maakt een geheel anderen indruk en doet tegenover de decoratieve opstelling van de voormelde groep, zooals in het vorige verslag in deze courant ook vermeld was, eenigszins nuchter aan. Toch zou dit oppervlakkig oordeel zonder meer hoogst onbillijk zijn. In de eerste plaats toch zijn de fraaiste stukken, die tot deze groep behoren, in de eere-vitrine in de groote zaal opgesteld. Ik heb hier het oog op de meesterlijk gedreven avondmaalschotels van den voornoemden Claes Baerdts en den zeer knappen gedreven schotel van den laat 17e eeuwschen Leeuwarder meester Jan Keetel.

Overigens ligt de groote kracht van deze groep in hoofdzaak in de door graveerwerk versierde avondmaalsbekers. De in het laatst van de 16e eeuw en begin 17e eeuw door de reactie teweeggebrachte en helaas dikwijls overdreven eisch van de Hervormde kerk tot soberheid en haar weersin tegen decoratief effect-bejag spreekt zich in de versiering van de streng-lijng gehouden kerkbekers op zijn best uit. Het is dan ook niet verwonderlijk, dat deze gegraveerde beker-versiering een specifiek Nederlandsch cachet heeft en dat wij voor voorbeelden daarvan naar ornamentprenten van Nederlandsche ornamentgraveurs moeten teruggrijpen.

De monogramist P.R.K., die daarvoor uitgaf zijn spitsboek „Dienstigh den gout- en silversmeden om te snyden en te drijven” en Hendrick Janssen met zijn „Verscheyden randen en spitsen”, gedrukt by C.J. Visscher Anno 1631, hebben daarvoor wel de meest typische voorbeelden geleverd. In deze vitrines, die door de groote massa inzendingen eenigszins overvuld zijn, komen

helaas verscheidene dezer kunststukjes niet tot hun volle recht. De oplossing hiervan was te moeilijker, omdat de commissie hier niet alleen met plaatsruimte rekening te houden had, doch het buitengewoon moeilijk was deze gegraveerde bekens zoo op te stellen, dat de lichttinteling het fraaie effect van het graveerwerk voldoende naar voren bracht. Een zaal met koel noorderlicht zou daarvoor veel beter geschikt zijn dan een waar men alleen bovenlicht heeft.

Het groote nevenbelang van deze groep der expositie is, dat daaruit de merkenstudie en jaarletterreeksen kunnen worden vastgesteld en gecontroleerd. Waar de groote inzendingen van deze groep alle in den catalogus zijn omschreven met de op de bekens voorkomende opschriften met namen en wapens, maakt dit den catalogus als het ware tot een inventaris van het Friesche avondmaalszilver.

Wij meenden, daarom dan lezers ook een dienst te bewijzen door een alphabetische lijst van de inzendingen van het avondmaalszilver aan dit opstel toe te voegen. In de vier kolommen daarvan vindt men naast de plaats, waar de inzending kerkvoogdij gevestigd is, het nummer van den catalogus, een korte aanduiding der ingezonden voorwerpen en het jaartal van deze.

Buiten de genoemde avondmaalsbekens zijn in deze groep ingezonden de er bij behoorende broodschotels, collecteschalen, doopbekkens edg. Vooral onder de 17e eeuwse zijn hier ook onder deze eenvoudige groote schalen ware prachtstukken. Een eigenaardig effect maken in deze groep verschillende in de 18e eeuw aan de kerkvoogdijen en diaconieën vereerde broodschotels, blaadjes edg. Hieronder zijn verschillende, die vroeger voor een profaan doel bestemd waren en die in hun min of meer barokken vorm dan ook minder voegen in het sobere type van deze groep.

Als op den voorgrond tredende meesters van de bewerkte avondmaalsbekens mogen nog worden genoemd de vroeg en midden 17e eeuwse meesters: Laurens Thomas, Jan Melchiors Oostervelt, Willem Olthof, Pyter Faber, Arien Mensma en Wynant Baerens van Asten, allen te Leeuwarden, terwijl vooral ook te Bolsward en Franeker uitnemende stukken werden gemaakt, waarvan alleen de meestertekens, doch niet de namen der zilversmeden aan ons zijn overgeleverd.

N.O.

Leeuwarder Courant
20-08-1927

Tabel

	Catalogusnummer	Korte omschrijving	datum
Nederduitsch Hervormde Kerkvoogdijen			
Aalsum en Wetzens	178	av. beker	1698
Aalsum en Wetzens	182	" "	1707
Achlum	150	" "	midden 17e eeuw
Akkrum	159	" "	1620
Anjum	123	" "	1715
St. Anna Parochie	153	" "	1668
St. Anna Parochie	270	3 av. kannen	1698 en 1790
St. Anna Parochie	272	av. kan	18e eeuw
St. Anna Parochie	275	2 collectebussen	1777

Arum	130	av. beker	1639
Arum	235	doopbekken	18e eeuw 1e helft
Arum	241	blaadje	18e eeuw 1e helft
Augustinusga	166	av. beker	1683
Augustinusga	238	doopbekken	1742
Balk	152	av. beker	1664
Balk	219	doopbekken	midden 17e eeuw
Balk	220	broodshotel	midden 17e eeuw
Bergum	131	av. beker	1643
Bolsward	124	av. beker	1627-8
Bolsward	125	av. beker	1627-8
Bolsward	214	collect. schaal	1654
Bolsward	244	broodshotel	1750
Britswerd en Wieuwerd	128	av. beker	1632
Britswerd en Wieuwerd	158	av. beker	midden 17e eeuw
Buitenpost	234	broodshotel	18e eeuw 1e helft
Buitenpost	264	broodshotel	1778
Deinum	175	av. beker	1695
		(in particulier bezit)	
Dokkum	263	3 broodshotels	1789
Dronrijp	199	av. beker	1775
Dronrijp	139	" "	17e eeuw 2e helft
Dronrijp	222	broodshotel	17e eeuw midden
Dronrijp	233	doopbekken	18e eeuw 1e kwart.
Dronrijp	253	doopbekken	1774
Eernewoude	184	av. beker	1717
Franeker	145	" "	1660
Franeker	147	" "	1663
Franeker	148	" "	1663
Franeker	149	" "	1663
Franeker	216	2 broodshotels	1664-7
Franeker	242	2 collect. schalen	18e eeuw 1e kwart.
Gorredijk	161	av. beker	1671
Gorredijk	192	--	1739
Gorredijk	208	" "	1805-9
Grouw	220	broodshotel	17e eeuw midden
Grouw	231	doopbekken	1708
Hallum	185	av. beker	1718
Hallum	262	broodshotel	1787
Hallum	269	wijnkan	1653
Hardegarijp	191	av. beker	1735
Harlingen	140	" "	1643
Harlingen	181	" "	1707
Harlingen	198	" "	1775
Harlingen	255	2 broodshotels	18e eeuw 3e kwart.
Harlingen	274	doopschaal	18e eeuw 3e kwart.
Heerenveen	210	av. beker	1809
Heerenveen	261	2 collect. schotels	1786
Hempens	133	av. beker	1645
Herbaijum	187	" "	1720
Hichtum	205	av. beker	18e eeuw 4e kwart.
Hichtum	265	coll. Schaal	--
Hichtum	266	wijnkan	--

Hichtum	267	gr. coll. sch.	--
Hichtum	268	broodschotel	--
Hoogebeintum	243	doopbekken	18e eeuw 2e kwart.
Huizum	122	av. beker	1605
Huizum	207	" "	1802
Huizum	246	2 collect. schalen	1764
Huizum	249	broodschotel	18e eeuw midden
Hijlaard	203	av. beker	1788
Idaard	174	" "	1690
Idaard	239	doopbekken	1747
Idaard	240	blaadje m. opst. rand	1747
Jelsum	121	" "	1599
Jelsum	206	" "	18e eeuw
Jelsum	217	broodschotel	1669
Jorwerd	157	av. beker (in particulier bezit)	17e eeuw midden
Jorwerd	212	av. beker (in particulier bezit).	1818
Kollum	171	av. beker	1687
Kollum	252	doopbekken	1770
Kollum	256	doopb. of collect. schaal	18e eeuw derde kwart.
Kooten	186	av. beker	1720
Koudum	143	" "	1656
Koudum	169	" "	1687
Koudum	251	2 collect. schalen	18e eeuw
Koudum	264	broodschotel	18e eeuw
Koudum	273	av. kan	18e eeuw
Langezwaag	156	av. beker	17e eeuw midden
Langezwaag	209	" "	1807
Leeuwarden	118	" "	1564
Leeuwarden	120	" "	1595
Leeuwarden	167	" "	1684
Lekkum en Miedum	134	" "	1647
Lekkum en Miedum	204	" "	1793
Lutjewoude en Augsbuurt	165	" "	1682
Lutjewoude en Augsbuurt	228	broodschotel	17e eeuw 4e kw.
Lutjewoude en Augsbuurt	232	br.schotelkje	1710
Marrum	230	broodschotel	1702
Marrum	182	av. beker	1675
Marrum	163	" "	1677
Marssum	129	" "	1633
Menaldum	201	" "	1787
Nes (W.-D.)	180	" "	1703
Nes (W.-D.)	300	" "	1780
Nes (W.-D.)	211	" "	1812
Oldeberkoop	119	" "	1590
Oosterlittens	137	av. beker	17e eeuw 2e kwart.
Oosterwierum	213	collect. schaal	1632
Oosterwierum	127	av. beker	1631
Oudega (Wijmbr.deel)	173	" "	1689
Oudkerk	141	" "	1655
Oudkerk	202	" "	1788
Rauwerd	168	" "	1685

Ried	132	" "	1644
Ried	135	" "	1648
Schraard	171	" "	1688
Schraard	248	doopbekken	18e eeuw midden
Sexbierum	160	av. beker	17e eeuw midden
Sexbierum	218	broodshotel	1669
Stiens	257	2 blaadjes	1788
Stiens	196	av. beker	1771
Stiens	258	3 coll.schalen	1789 en 1779
Stiens	197	av. beker	1771
Stiens	259	2 collect. schalen	1780
Stiens	260	2 schalen	1784
Stiens	271	2 wijnkannen	18e eeuw 2e kw.
Surhuisterveen	170	av. beker	1687
Surhuisterveen	236	collect. schaal	1726
Terkaple en Akmarijp	186	av. beker	17e eeuw 2e kwart.
Ternaard	126	av. beker	1638
Ternaard	179	" "	1701
Tzum	155	" "	17e eeuw
Warga	189	" "	1792
Warga	237	broodshotel	1728
Warga	245	collect. schaal	1764
Winsum	188	av. beker	1723
Witmarsum	195	" "	1756
Wommels	226	doopbekken	1633
Wommels	176	av. beker	1695
Workum	177	" "	1696
Workum	224	broodshotel	1681-2
Workum	225	broodshotel	1661-2
Workum	229	2 coll. schalen	17e eeuw 4e kw.
Ijsbrechtum	190	av. beker	1743
Ijsbrechtum	221	doopbekken	17e eeuw
Ijsbrechtum	250	blaadje	18e eeuw
Ijtens	144	av. beker	1657
Ijtens	215	broodshotel	1660
Zweins	142	av. beker	1655

Doopsgezinde Gemeenten

Stavoren	193	av. beker	1746
Stavoren	194	" "	1745

Luthersche Gemeente

Harlingen	227	broodshoteltje	17e eeuw 2e helft
-----------	-----	----------------	-------------------